

Internationaal strafrecht en strafrechtelijke samenwerking

TEKST & COMMENTAAR

De tekst van het Wetboek van Strafrecht Boek I Titel I, het Wetboek van Strafvordering Vijfde boek, en andere voor het internationaal strafrecht en strafrechtelijke samenwerking relevante regelgeving voorzien van commentaar, aangevuld met aanverwante nationale en internationale regelgeving

Onder redactie van:

V.H. Glerum

senior juridisch adviseur Europees strafrecht, rechtbank Amsterdam, bijzonder hoogleraar internationaal en Europees strafrecht, Rijksuniversiteit Groningen

J.W. Ouwerkerk

hoogleraar Europees strafrecht, Universiteit Leiden

L.D. Yanev

universitair hoofddocent internationaal strafrecht, Vrije Universiteit Amsterdam

Redactiesecretariaat:

M.E. Veerman

promovendus bij het Instituut voor Strafrecht & Criminologie en het Instituut voor Privaatrecht, Universiteit Leiden

Tiende druk

 Wolters Kluwer

Deventer 2023

VOORWOORD

Tekst & Commentaar Internationaal strafrecht en strafrechtelijke samenwerking is het derde 'rode deel' in de *Tekst & Commentaar*-reeks. Het heeft per heden deels een andere naamgeving die beter tot uitdrukking brengt dat daarin ten dele regelingen terzake internationaal strafrecht *proper* zijn opgenomen en ten dele bronnen die primair betrekking hebben op de grensoverschrijdende samenwerking in strafzaken. *Tekst & Commentaar Internationaal strafrecht en strafrechtelijke samenwerking* biedt de gebruiker een handzame bundeling van de voor de Nederlandse strafrechtspraktijk belangrijkste bronnen van het internationale (waaronder het Europese) straf(proces)recht. Snelle toegang tot, inzicht in en overzicht over deze bronnen is steeds belangrijker geworden nu de ontwikkelingen, zeker op Europees niveau, snel gaan en in de dagelijkse praktijk van strafrechters, leden van het Openbaar Ministerie, gerechtsjuristen en parketsecretarissen, advocaten, wetgevingsambtenaren, beleidsambtenaren en rechtswetenschappers allerlei facetten van het internationale recht steeds vaker van betekenis zijn. Het internationale recht, waaronder het internationale straf- en strafprocesrecht, is meer en meer een geïntegreerd onderdeel van de dagelijkse strafrechtspraktijk geworden. Dat vergt in toenemende mate samenwerking en afstemming met de redactie van de andere twee 'rode delen' in de *Tekst & Commentaar*-reeks, iets wat met regelmaat plaatsheeft en al sinds de vorige druk erin heeft geresulteerd dat mede onder redactie van *Tekst & Commentaar Internationaal strafrecht en strafrechtelijke samenwerking* een geheel nieuw commentaar in *Tekst & Commentaar Strafvordering* is opgenomen op de strafrechtelijk relevante bepalingen van het EU-Handvest van de grondrechten (HGEU). De serie *Tekst & Commentaar* verschijnt in een iets groter formaat dan voorheen, waardoor de boeken minder lijvig worden. Van de gelegenheid heeft de uitgever gebruik gemaakt om een nieuw, eigentijds omslag te laten ontwerpen. Voor de formule van de serie *Tekst & Commentaar* hebben deze wijzigingen geen gevolgen.

Dat de ontwikkelingen, zeker op Europees niveau, snel gaan blijkt uit de vele wijzigingen die in deze tiende druk van *Tekst & Commentaar Internationaal strafrecht en strafrechtelijke samenwerking* weer zijn doorgevoerd. Zo zijn als rechtstreeks gevolg van Brexit veel wijzigingen doorgevoerd in de inleidende opmerkingen en commentaren op regelingen van wederzijdse rechtshulp en werden in een nieuw onderdeel de strafrechtelijk relevante bepalingen van zowel de Handels- en Samenwerkingsovereenkomst tussen de Europese Unie en het Verenigd Koninkrijk (HSO) alsmede de Nederlandse Uitvoeringswet van die HSO van inleidende opmerkingen voorzien (onderdeel H). Evenzo heeft het toenemende aantal Nederlandse rechtszaken voor oorlogs- en terroristische misdrijven die in het buitenland zijn gepleegd, geleid tot actualisering van verschillende regelingen op multilaterale verdragen en de Wet internationale misdrijven.

De indeling van deze druk is aldus: jurisdictie en strafrechtelijke immuniteit (onderdeel A), wederzijdse rechtshulp in strafzaken (onderdeel B), uitlevering en overlevering (onderdeel C), overdracht van strafvervolgning (onderdeel D), overdracht van tenuitvoerlegging en erkenning (onderdeel E), rechtshulp in multilaterale rechtsgoedbeschermende verdragen (onderdeel F), internationale misdrijven en internationale tribunalen (onderdeel G) en rechtshulp NL-VK na Brexit (onderdeel H). Elk onderdeel heeft vervolgens met het oog op de verbetering van de online-ontsluiting van teksten en commentaren een vaste opbouw, te weten: I. Nederlandse wet- en regelgeving en II. Internationale regelgeving. Aan onderdeel B is sinds enkele online bijwerkrondes een sectie III toegevoegd betreffende EU-agentschappen. Het geheel wordt voorafgegaan door overzichten van de partijen bij de belangrijkste multilaterale verdragen en bij de EU-instrumenten inzake strafrechtelijke samenwerking. De belangrijkste nationale regelingen zijn van

gedetailleerd artikelsgewijs commentaar voorzien. De andere regelingen (waaronder verdragen) zijn van inleidend commentaar voorzien. Daarbij is ernaar gestreefd de gebruiker zo snel mogelijk inzicht te verschaffen in de belangrijkste aspecten van de betreffende regeling en eventuele verbanden met andere instrumenten van internationaal strafrecht.

Tekst & Commentaar Internationaal strafrecht en strafrechtelijke samenwerking is primair gericht op Nederlandstalige juristen die in hun dagelijkse praktijk met aspecten van het internationale strafrecht te maken krijgen. De uitgave wil zowel tegemoetkomen aan diegenen die behoefte hebben aan teksten van en commentaren op instrumenten die betrekking hebben op het klassieke internationale rechtshulprecht, als aan hen die beroepsmatig werken met andere instrumenten van Europees of internationaal strafrecht of met het recht van de internationale gerechten (zoals het ICC). Naast het gebruik van deze uitgave in de rechtspraktijk heeft bij de selectie en ordening van de teksten ook het didactische perspectief een rol gespeeld. In toenemende mate wordt van studenten kennis van en inzicht in het internationale strafrecht verwacht, terwijl ook op het vlak van de permanente educatie van rechters, leden van het OM en advocaten veelvuldig onderwerpen uit het internationale strafrecht aan bod komen. De bedoeling van deze uitgave is in dat verband te bevorderen dat men in een gegeven situatie niet steeds verschillende boeken, tijdschriften e.d. hoeft te raadplegen. Tegelijkertijd geldt ook in dit verband wat intussen maatschappelijk gesproken over de hele linie geldt: geschreven bronnen nemen een plaats in te midden van een veelheid aan digitaal beschikbare informatie via het internet. De gebruiker van deze uitgave wordt dan ook op allerlei punten voor aanvullende informatie (en actualisering) verwezen naar algemeen toegankelijke websites. Bovendien staat in het voorwerk een overzicht van relevante internetingen afgedrukt. Tevens wordt de gebruiker erop gewezen dat *Tekst & Commentaar Internationaal strafrecht en strafrechtelijke samenwerking* in een online-versie beschikbaar is die periodiek wordt geactualiseerd en die wat betreft de opgenomen internationale instrumenten en bijhorend commentaar uitgebreider is dan dit boek. In dit verband is van belang te vermelden dat met ingang van deze tiende druk meer regelingen uitsluitend online beschikbaar zijn, zoals de bilaterale verdragen inzake wederzijdse rechtshulp, uitlevering en overname van tenuitvoerlegging. De reden daartoe is erin gelegen dat deze bilaterale regelingen veel minder frequent worden toegepast dan multilaterale regelingen en EU-regelgeving. Hun belang is niettemin dermate groot dat online behoud is aangewezen.

Het commentaar bij de teksten biedt een overzicht van het geldend recht op het desbetreffende rechtsgebied. Ook wets- en tekstvoorstellen en te verwachten ontwikkelingen worden vermeld en zo nodig besproken. Op rechtspolitieke, theoretische en historische achtergronden wordt in deze uitgave slechts ingegaan voor zover dat voor een goed begrip van het geldend recht van direct belang is. Bij vaste rechtspraak (Hoge Raad, Europese hoven, internationale tribunalen) worden relevante uitspraken vermeld. Het internationaal strafrecht is evenwel zodanig in ontwikkeling dat in het commentaar soms niet kan worden volstaan met een eenvoudige weergave van het geldend recht. In die gevallen wordt wel verwezen naar buitenlandse interpretaties en worden de strekking en de implicaties van de tekst geïllustreerd.

Het verdient aanbeveling bij het zoeken naar informatie niet alleen het desbetreffende artikel na te slaan, maar ook de eventuele inleidende opmerkingen bij de desbetreffende tekst en het register te raadplegen. Meer in het algemeen verdient het aanbeveling aan de hand van de inhoudsopgave en/of op grond van gerichte verwijzingen elders in het boek, na te gaan welke teksten in deze uitgave zijn opgenomen.

De redactie wil op deze plaats prof. P.A.M. Verrest graag hartelijk danken voor het vele werk dat hij met een scherp oog voor detail én voor nieuwe ontwikkelingen tot en met de verschijning van de vorige druk heeft verzet. Inmiddels is de redactie versterkt met twee nieuwe leden: prof. Vincent Glerum en dr. Lachezar Yanev. In deze nieuwe samenstelling dankt de redactie voorts de vele medewerkers van Wolters Kluwer die betrokken zijn geweest bij het productieproces van deze editie. Ten slotte gaat een woord van dank uit naar onze redactiesecretaris mr. M.E. Veerman, promovendus bij de afdeling strafrecht van de Universiteit Leiden, die de redactie opnieuw zeer prettig en kundig heeft ondersteund.

Deze druk gaat wat betreft wetgeving, rechtspraak en literatuur uit van de stand van zaken per 1 juli 2023.

Tekst & Commentaar Internationaal strafrecht en strafrechtelijke samenwerking is ook online beschikbaar. Deze online publicatie wordt tussentijds geactualiseerd.

Vragen en opmerkingen over deze uitgave kunt u richten aan: TekstCommentaar@wolterskluwer.com.

juli 2023

V.H. Glerum, J.W. Ouwerkerk en L.D. Yanev

INHOUD

Voorwoord	V	
Auteurs	IX	
Overzicht van internetbronnen	XIII	
Lijst van afkortingen	XV	
Verdragenoverzicht	XXI	
A	Jurisdictie en strafrechtelijke immuniteit	1
<i>A.I</i>	<i>Nederlandse wet- en regelgeving</i>	3
A.I.a	Wetboek van Strafrecht (Relevante artikelen)	3
A.I.b	Besluit internationale verplichtingen extraterritoriale rechtsmacht	95
A.I.c	Aanwijzing rechtsmachtgeschillen bij strafprocedures (alleen online beschikbaar)	
B	Wederzijdse rechtshulp	103
<i>B.I</i>	<i>Nederlandse wet- en regelgeving</i>	105
B.I.a	Wetboek van Strafvordering (Boek V, Titel 1 en 2, Internationale rechtshulp)	105
B.I.b	Wetboek van Strafvordering (Boek V, Titel 4, Implementatie Europees onderzoeksbevel)	149
B.I.c	Richtlijn Europees onderzoeksbevel	183
B.I.d	Aanwijzing inzake de informatie-uitwisseling in het kader van de wederzijdse rechtshulp in strafzaken (552i Sv) (alleen online beschikbaar)	
B.I.e	Aanwijzing rechtshulpverzoeken voor grensoverschrijdende observatie (2010) (alleen online beschikbaar)	
B.I.f	Gereserveerd.	
B.I.g	Samenwerkingsbesluit bijzondere opsporingsbevoegdheden 2019 (Relevante artikelen)	219
B.I.h	Wetboek van Strafvordering (Boek V, Titel 5, Europees bevestigingsbevel)	227
B.I.i	Wet politiegegevens (art. 17a)	253
B.I.j	Besluit politiegegevens (Relevante artikelen)	259
B.I.k	Regeling buitenlandse verbindingsofficieren	273
<i>B.II</i>	<i>Internationale regelgeving</i>	283
B.II.a	Europees Verdrag aangaande de wederzijdse rechtshulp in strafzaken (Europees rechtshulpverdrag)	283
B.II.b	Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag aangaande de wederzijdse rechtshulp in strafzaken (Aanvullend protocol bij Europees rechtshulpverdrag)	385
B.II.c	Tweede aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag inzake wederzijdse rechtshulp in strafzaken (Tweede aanvullend protocol bij het Europees rechtshulpverdrag)	417
B.II.d	Overeenkomst ter uitvoering van het tussen de Regeringen van de Staten van de Benelux Economische Unie, de Bondsrepubliek Duitsland, en de Franse Republiek op 14 juni 1985 te Schengen gesloten akkoord betreffende de geleidelijke afschaffing van de controles aan de gemeenschappelijke grenzen (Schengen Uitvoeringsovereenkomst)	497

B.II.e	Overeenkomst, door de Raad vastgesteld overeenkomstig artikel 34 van het Verdrag betreffende de Europese Unie, betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie (EU-rechtshulpovereenkomst)	547
B.II.f	Protocol vastgesteld door de Raad overeenkomstig artikel 34 van het Verdrag betreffende de Europese Unie, bij de Overeenkomst betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie (Aanvullend protocol bij EU-rechtshulpovereenkomst)	589
B.II.g	Verordening wederzijdse erkenning confiscatie (2018/1805)	599
B.II.h	Verdrag aangaande de uitlevering en de rechtshulp in strafzaken tussen het Koninkrijk België, het Groothertogdom Luxemburg en het Koninkrijk der Nederlanden (Benelux uitleverings- en rechtshulpverdrag)	649
B.II.i	Overeenkomst tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Bondsrepubliek Duitsland betreffende de aanvulling en het vergemakkelijken van de toepassing van het Europees Verdrag aangaande de wederzijdse rechtshulp in strafzaken van 20 april 1959 (Overeenkomst van Wittem inzake rechtshulp) (alleen online beschikbaar)	
B.II.j	Verdrag bevattende het instrument bedoeld in artikel 3, tweede lid, van de overeenkomst betreffende wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de Verenigde Staten van Amerika en de Europese Unie, ondertekend te Washington op 25 juni 2003, inzake de toepassing van het verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Verenigde Staten van Amerika aangaande wederzijdse rechtshulp in strafzaken, ondertekend te 's-Gravenhage op 12 juni 1981 (Rechtshulpverdrag NL-VS) (alleen online beschikbaar)	
B.II.k	Verdrag betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen het Koninkrijk der Nederlanden en het Koninkrijk Marokko (Rechtshulpverdrag NL-Marokko) (alleen online beschikbaar)	
B.II.l	Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en Canada inzake wederzijdse rechtshulp in strafzaken (Rechtshulpverdrag NL-Canada) (alleen online beschikbaar)	
B.II.m	Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en Australië inzake wederzijdse rechtshulp in strafzaken (Rechtshulpverdrag NL-Australië) (alleen online beschikbaar)	
B.II.n	Verdrag tussen de Regering van het Koninkrijk der Nederlanden en de Regering van de Speciale Administratieve Regio Hong Kong van de Volksrepubliek China inzake wederzijdse rechtshulp in strafzaken (Rechtshulpverdrag NL-Hong Kong) (alleen online beschikbaar)	
B.II.o	Overeenkomst opgesteld op grond van artikel K.3 van het Verdrag betreffende de Europese Unie inzake wederzijdse bijstand en samenwerking tussen de douane-administraties (Overeenkomst douaneadministraties)	665
B.II.p	Verdrag tussen het Koninkrijk België, het Groothertogdom Luxemburg en het Koninkrijk der Nederlanden inzake politietsamenwerking (Benelux-politieverdrag)	701
B.II.q	Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Bondsrepubliek Duitsland inzake de grensoverschrijdende politieke samenwerking en de samenwerking in strafrechtelijke aangelegenheden (Verdrag van Enschede) (alleen online beschikbaar)	
B.II.r	Verdrag tussen het Koninkrijk België, de Bondsrepubliek Duitsland, het Koninkrijk Spanje, de Republiek Frankrijk, het Groothertogdom Luxemburg, het Koninkrijk der Nederlanden en de Republiek Oostenrijk inzake de intensivering van de grensoverschrijdende samenwerking, in het bijzonder ter bestrijding van het terrorisme, de grensoverschrijdende criminaliteit en de illegale migratie (Verdrag van Prüm)	735

B.II.s	Besluit 2008/615/JBZ inzake de intensivering van de grensoverschrijdende samenwerking, in het bijzonder ter bestrijding van terrorisme en grensoverschrijdende criminaliteit	783
B.II.t	Besluit 2008/616/JBZ betreffende de uitvoering van Besluit 2008/615/JBZ inzake de intensivering van de grensoverschrijdende samenwerking, in het bijzonder ter bestrijding van terrorisme en grensoverschrijdende criminaliteit	799
<i>B.III</i>	<i>Agentschappen Europese Unie</i>	809
B.III.a	Verordening (EU) 2016/794 betreffende het Agentschap van de Europese Unie voor samenwerking op het gebied van rechtshandhaving (Europol)	809
B.III.b	Verordening (EU) 2018/1727 betreffende het Agentschap van de Europese Unie voor justitiële samenwerking in strafzaken (Eurojust)	879
B.III.c	Verordening (EU) 2017/1939 betreffende nauwere samenwerking bij de instelling van het Europees Openbaar Ministerie (EOM)	931
C	Uitlevering en overlevering	1013
<i>C.I</i>	<i>Nederlandse wet- en regelgeving</i>	1015
C.I.a	Uitleveringswet	1015
C.I.b	Overleveringswet	1101
C.I.c	Kaderbesluit 2002/584/JBZ betreffende het Europees aanhoudingsbevel en de procedures van overlevering tussen de lidstaten	1259
C.I.d	Uitvoeringswet Overeenkomst tussen de Europese Unie en IJsland en Noorwegen betreffende de procedures voor overlevering tussen de EU-lidstaten en IJsland en Noorwegen	1287
C.I.e	Overeenkomst tussen de Europese Unie en de Republiek IJsland en het Koninkrijk Noorwegen betreffende de procedures voor overlevering tussen de lidstaten van de Europese Unie en IJsland en Noorwegen	1293
<i>C.II</i>	<i>Internationale regelgeving</i>	1317
C.II.a	Europees Verdrag betreffende uitlevering (Europees uitleveringsverdrag)	1317
C.II.b	Aanvullend protocol bij het Europees Verdrag betreffende uitlevering (Aanvullend protocol bij het Europees Uitleveringsverdrag)	1393
C.II.c	Tweede Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag betreffende uitlevering (Tweede Aanvullend Protocol bij het Europees Uitleveringsverdrag)	1403
C.II.d	Derde Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag betreffende uitlevering (Derde Aanvullend Protocol bij het Europees Uitleveringsverdrag)	1413
C.II.e	Verdrag bevattende het instrument bedoeld in artikel 3, tweede lid, van de Overeenkomst betreffende uitlevering tussen de Verenigde Staten van Amerika en de Europese Unie, ondertekend te Washington op 25 juni 2003, inzake de toepassing van het Uitleveringsverdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Verenigde Staten van Amerika, ondertekend te 's-Gravenhage op 24 juni 1980 (Uitleveringsverdrag NL-VS) (alleen online beschikbaar)	
C.II.f	Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en Canada inzake uitlevering (Uitleveringsverdrag NL-Canada) (alleen online beschikbaar)	
C.II.g	Verdrag inzake uitlevering tussen het Koninkrijk der Nederlanden en Australië (Uitleveringsverdrag NL-Australië) (alleen online beschikbaar)	
C.II.h	Verdrag tussen Nederland en Argentinië tot wederkerige uitlevering van misdadigers (Uitleveringsverdrag NL-Argentinië) (alleen online beschikbaar)	
C.II.i	Overeenkomst tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Republiek Suriname betreffende de uitlevering en rechtshulp in strafzaken (Uitleveringsverdrag NL-Suriname) (alleen online beschikbaar)	

C.II.j	Protocol houdende bijzondere voorzieningen inzake de op 27 augustus 1976 te 's-Gravenhage tot stand gekomen overeenkomst tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Republiek Suriname betreffende de uitlevering en rechtshulp in strafzaken (Protocol uitleveringsovereenkomst NL-Suriname) (alleen online beschikbaar)	
C.II.k	Overeenkomst tussen de Regering van het Koninkrijk der Nederlanden en de Regering van Hong Kong inzake de overlevering van voortvluchtige delinquenten (Uitleveringsverdrag NL-Hong Kong) (alleen online beschikbaar)	
C.II.l	Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Verenigde Arabische Emiraten inzake uitlevering (Uitleveringsverdrag NL-VAE) (alleen online beschikbaar)	
D	Overdracht van strafvervolgning	1427
<i>D.I</i>	<i>Nederlandse wet- en regelgeving</i>	<i>1429</i>
D.I.a	Wetboek van Strafvordering (Boek V, Titel 3, Overdracht en overname van strafvervolgning)	1429
<i>D.II</i>	<i>Internationale regelgeving</i>	<i>1463</i>
D.II.a	Europees Verdrag betreffende de overdracht van strafvervolgning	1463
E	Overdracht van tenuitvoerlegging en erkenning	1485
<i>E.I</i>	<i>Nederlandse wet- en regelgeving</i>	<i>1487</i>
E.I.a	Wet overdracht tenuitvoerlegging strafvonnissen	1487
E.I.b	Besluit ex artikel 58 Wet overdracht tenuitvoerlegging strafvonnissen	1555
E.I.c	Wet wederzijdse erkenning en tenuitvoerlegging vrijheidsbenemende en voorwaardelijke sancties	1557
E.I.d	Wet wederzijdse erkenning en tenuitvoerlegging geldelijke sancties en beslissingen tot confiscatie	1613
E.I.e	Uitvoeringsbesluit wederzijdse erkenning en tenuitvoerlegging geldelijke sancties en beslissingen tot confiscatie (alleen online beschikbaar)	
E.I.f	Wetboek van Strafvordering (Boek V, Titel 7, Wederzijdse erkenning en tenuitvoerlegging van bevelen betreffende de voorlopige hechtenis tussen de lidstaten van de Europese Unie)	1671
E.I.g	Wetboek van Strafvordering (Boek V, Titel 8, Europees beschermingsbevel)	1689
<i>E.II</i>	<i>Internationale regelgeving</i>	<i>1709</i>
E.II.a	Europees Verdrag inzake de internationale geldigheid van strafvonnissen	1709
E.II.b	Verdrag inzake de overbrenging van gevangene personen	1747
E.II.c	Aanvullend Protocol bij het Verdrag inzake de overbrenging van gevangene personen	1785
E.II.d	Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en het Koninkrijk Marokko inzake de overbrenging van gevangene personen (WOTS-verdrag NL-Marokko) (alleen online beschikbaar)	
E.II.e	Verdrag inzake de overbrenging van gevangene personen tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Republiek Venezuela (WOTS-verdrag NL-Venezuela) (alleen online beschikbaar)	
E.II.f	Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en het Koninkrijk Thailand inzake de overbrenging van gevangene personen en de samenwerking bij de tenuitvoerlegging van strafvonnissen (WOTS-verdrag NL-Thailand) (alleen online beschikbaar)	
E.II.g	Verdrag inzake de overbrenging van gevangene personen tussen de Regering van het Koninkrijk der Nederlanden en de Regering van de Republiek Zambia (WOTS-verdrag NL-Zambia) (alleen online beschikbaar)	

E.II.h	Verdrag inzake de overdracht van gevonnisse personen en van de tenuitvoerlegging van veroordelingen opgelegd bij vonnissen tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Federale Republiek Brazilië (WOTS-verdrag NL-Brazilië) (alleen online beschikbaar)	
E.II.i	Verdrag inzake de overbrenging van gevonnisse personen tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Republiek Peru (alleen online beschikbaar)	
E.II.j	Verdrag inzake de overbrenging van gevonnisse personen tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Dominicaanse Republiek (alleen online beschikbaar)	
E.II.k	Verdrag inzake de overbrenging van gevonnisse personen tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Republiek Cuba (alleen online beschikbaar)	
F	Rechtshulp in multilaterale rechtsgoedbeschermende verdragen	1795
<i>FI</i>	<i>Witwassen</i>	1797
F.I.a	Verdrag inzake het witwassen, de opsporing, de inbeslagneming en de confiscatie van opbrengsten van misdrijven (Witwasverdrag)	1797
F.I.b	Overeenkomst tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Verenigde Staten van Amerika inzake wederzijdse samenwerking bij de opsporing, inbeslagneming en confiscatie van opbrengsten van en hulpmiddelen bij het plegen van misdrijven en de verdeling van geconfisqueerde voorwerpen (Overeenkomst NL-VS inzake wederzijdse samenwerking bij witwassen) (alleen online beschikbaar)	
F.I.c	Gereserveerd.	
F.I.d	Verdrag van de Raad van Europa inzake het witwassen, de opsporing, de inbeslagneming en de confiscatie van opbrengsten van misdrijven en de financiering van terrorisme (Verdrag van Warschau (2005))	1817
<i>FII</i>	<i>Corruptie</i>	1849
F.II.a	Verdrag van de Verenigde Naties tegen corruptie	1849
F.II.b	Verdrag inzake de bestrijding van omkoping van buitenlandse ambtenaren bij internationale zakelijke transacties	1891
F.II.c	Aanwijzing opsporing en vervolging buitenlandse corruptie (2020A006) (alleen online beschikbaar)	
<i>FIII</i>	<i>Luchtvaartrecht</i>	1901
F.III.a	Verdrag inzake strafbare feiten en bepaalde andere handelingen begaan aan boord van luchtvaartuigen (Verdrag strafbare feiten aan boord van vliegtuigen)	1901
<i>FIV</i>	<i>Zeerecht</i>	1915
F.IV.a	Verdrag van de Verenigde Naties inzake het recht van de zee (Relevante artikelen)	1915
<i>FV</i>	<i>Terrorisme</i>	1933
F.V.a	Europees Verdrag tot bestrijding van terrorisme	1933
F.V.b	Verdrag ter bestrijding van terroristische bomaanslagen	1941
F.V.c	Internationaal Verdrag ter bestrijding van de financiering van terrorisme	1953
F.V.d	Verdrag van de Raad van Europa ter voorkoming van terrorisme	1969
<i>FVI</i>	<i>Verdovende middelen</i>	1983
F.VI.a	Enkelvoudig Verdrag inzake verdovende middelen, 1961	1983
F.VI.b	Verdrag van de Verenigde Naties tegen de sluikhandel in verdovende middelen en psychotrope stoffen	2009

F.VI.c	Verdrag inzake de sluikehandel over zee, ter uitvoering van artikel 17 van het Verdrag van de Verenigde Naties tegen de sluikehandel in verdovende mid- delen en psychotrope stoffen (alleen online beschikbaar)	
<i>F.VII</i>	<i>Georganiseerde criminaliteit</i>	2037
F.VII.a	Verdrag van de Verenigde Naties tegen grensoverschrijdende misdaad	2037
F.VII.b	Protocol tegen de illegale vervaardiging van en handel in vuurwapens, hun onderdelen, componenten en munitie, tot aanvulling van het Verdrag van de Verenigde Naties tegen grensoverschrijdende georganiseerde misdaad (Pro- tocol tegen de illegale vervaardiging van vuurwapens)	2067
<i>F.VIII</i>	<i>Mensenhandel en mensensmokkel</i>	2079
F.VIII.a	Protocol tegen de smokkel van migranten over land, over zee en door de lucht, tot aanvulling van het Verdrag van de Verenigde Naties tegen grens- overschrijdende georganiseerde misdaad (Mensensmokkel Protocol)	2079
F.VIII.b	Protocol inzake de voorkoming, bestrijding en bestraffing van mensenhan- del, in het bijzonder vrouwenhandel en kinderhandel, tot aanvulling van het Verdrag van de Verenigde Naties tegen grensoverschrijdende georganiseer- de misdaad (Mensenhandel Protocol)	2095
F.VIII.c	Verdrag van de Raad van Europa inzake bestrijding van mensenhandel (Mensenhandel Verdrag)	2109
<i>F.IX</i>	<i>Cybercrime</i>	2131
F.IX.a	Verdrag inzake de bestrijding van strafbare feiten verbonden met elektroni- sche netwerken (Cybercrimeverdrag)	2131
F.IX.b	Aanvullend Protocol bij het Verdrag inzake de bestrijding van strafbare feiten verbonden met elektronische netwerken, betreffende de strafbaarstel- ling van handelingen van racistische en xenofobische aard verricht via com- putersystemen (Aanvullend protocol Cybercrimeverdrag) (alleen online be- schikbaar)	
F.IX.c	Tweede aanvullend protocol bij het Verdrag inzake de bestrijding van straf- bare feiten verbonden met elektronische netwerken, inzake nauwere sa- menwerking en verstrekking van elektronisch bewijsmateriaal (Tweede aan- vullend protocol Cybercrimeverdrag) (alleen online beschikbaar)	
G	Internationale misdrijven en internationale tribunalen	2161
<i>G.I</i>	<i>Nederlandse wet- en regelgeving</i>	2163
G.I.a	Wet internationale misdrijven	2163
G.I.b	Wet overlevering inzake oorlogsmisdrijven	2225
G.I.c	Sanctiewet 1977	2237
G.I.d	Uitvoeringswet Internationaal Strafhof	2289
G.I.e	Uitvoeringswet restmechanismen straftribunalen (alleen online beschikbaar)	
G.I.f	Uitvoeringswet Speciaal Tribunaal voor Libanon (alleen online beschikbaar)	
<i>G.II</i>	<i>Internationale regelgeving</i>	2331
G.II.a	Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof	2331
G.II.b	Zetelverdrag tussen het Internationaal Strafhof en het Gastland (Permanente zetelovereenkomst ICC)	2421
G.II.c	Verdrag van Genève betreffende de bescherming van burgers in oorlogstijd (Rele-vante artikelen) (alleen online beschikbaar)	
G.II.d	Verdrag inzake de voorkoming en de bestraffing van genocide (VN-Genoci- deverdrag) (alleen online beschikbaar)	

G.II.e	Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing (VN-Folterverdrag) (alleen online beschikbaar)	
H	Rechtshulp NL-VK na Brexit	2453
<i>H.I</i>	<i>Nederlandse wet- en regelgeving</i>	2455
H.I.a	Uitvoeringswet Handels- en Samenwerkingsovereenkomst EU – VK Justitie en Veiligheid	2455
<i>H.II</i>	<i>Internationale regelgeving</i>	2463
H.II.a	Handels- en Samenwerkingsovereenkomst tussen de Europese Unie en de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie, enerzijds, en het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland, anderzijds (Relevante artikelen)	2463
	Trefwoordenregister	2505

A JURISDICTIE EN STRAFRECHTELIJKE IMMUNITEIT

A.I NEDERLANDSE WET- EN REGELGEVING

A.I.a Wetboek van Strafrecht (Relevante artikelen)

EERSTE BOEK

Algemene bepalingen

TITEL I

Omvang van de werking van de strafwet

Artikel 2

De Nederlandse strafwet is toepasselijk op ieder die zich in Nederland aan enig strafbaar feit schuldig maakt.

[23-03-1984, *Stb.* 92, i.w.tr. 01-05-1984/kamerstukken 17524]

[Inleidende opmerkingen art. 2-8d]

1. Algemeen. a. Rechtsmacht en het ontbreken ervan. In art. 2-8c wordt – in combinatie met het Besluit internationale verplichtingen extraterritoriale rechtsmacht – geregeld in welke gevallen Nederland rechtsmacht (jurisdictie) heeft gevestigd; in art. 8d wanneer daarvan desondanks geen gebruik mag worden gemaakt. Als rechtsmacht ontbreekt, heeft het Nederlandse OM geen recht om tot strafvervolgning over te gaan. In een concrete strafzaak komt deze kwestie aan de orde bij de derde vraag van art. 348 Sv, dus bij de vraag of het OM ontvankelijk is in zijn vervolging (HR 11 september 1990, *NJ* 1991/250; anders I.M. Abels in *WvSv*, *A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a.*, art. 348-349 Sv, aant. 10). Doordat wordt aangeknoopt bij de ontvankelijkheid van het OM valt hieruit tevens op te maken dat het OM in de regel niet bevoegd is opsporingsonderzoek te verrichten ter zake van feiten waarin Nederland geen rechtsmacht toekomt (zie nader art. 4, aant. 6 onder b). De vraag naar de bevoegdheid van de rechter (de tweede vraag van art. 348 Sv) beperkt zich tot de absolute of relatieve bevoegdheid van de Nederlandse rechter binnen de Nederlandse rechterlijke organisatie (vgl. *WvSv*, *A.L. Melai/M.S. Groenhuijsen e.a.*, art. 348-349 Sv, aant. 10). Corstens hanteert daarbij de term competentieverdeling en onderscheidt deze kwestie van de verdeling van de rechtsmacht over de verschillende staten, waarbij hij spreekt over 'internationale jurisdictieverdeling' (Corstens/Borgers & Kooijmans, *Het Nederlands strafprocesrecht* 2021, p. 169). **b. Regeling van de commune rechtsmacht in het Wetboek van Strafrecht en het Besluit internationale verplichtingen extraterritoriale rechtsmacht.** Sinds op 1 juli 2014 de Wet herziening regels betreffende extraterritoriale rechtsmacht in strafzaken (*Stb.* 2013, 484) in werking is getreden, is de rechtsmacht voor het commune strafrecht verspreid over het Wetboek van Strafrecht en het Besluit internationale verplichtingen extraterritoriale rechtsmacht (*Stb.* 2014, 47) dat op dezelfde datum in werking is getreden (*Stb.* 2004, 103). Of deze disseminatie van de commune rechtsmachtregeling de 'toegankelijkheid' ervan vergroot, dat als een van de uitgangspunten werd genoemd in de MvT bij het wetsvoorstel dat tot de wetswijziging leidde, moet worden betwijfeld (*Kamerstukken II* 2012/13, 33572, 3, p. 2). Zie voor de hoofdlijnen van de wet aant. 6.

2. Grenzen van rechtsmacht. Vanuit internationaal perspectief is de mogelijkheid van de Nederlandse wetgever om rechtsmacht te vestigen niet onbeperkt. Deze zogeheten wetgevende rechtsmacht wordt op twee manieren door het volkenrecht (internationaal recht) begrensd. **a. Kompetenz-Kompetenz.** Uitgangspunt is dat de bevoegdheid van elke nationale wetgever tot het vestigen van rechtsmacht (Kompetenz-Kompetenz) wordt beperkt door de grenzen die het volkenrecht daaraan

stelt. Dat is de inhoud van de uitspraak van het Permanente Hof voor Internationale Justitie (de voorganger van het Internationaal Gerechtshof) in de zaak *S.S. Lotus* (7 september 1927). Voorop staat evenwel – zoals eveneens in die zaak werd vastgesteld – dat het volkenrecht geen algemeen verbod behelst voor een Staat om de toepassing van zijn wetten en de rechtsmacht van zijn gerechten uit te strekken over personen en feiten buiten zijn territorium. Elke Staat is vrij de grondslagen toe te passen die hij passend acht (*PCIJ Series A No. 10*, p. 19). Toch wordt in de praktijk doorgaans in geval van extraterritoriale rechtsmacht een volkenrechtelijke machtiging geveerd of een legitimerend aanknopingspunt tussen het betreffende feit of de verdachte en de Staat die tot opsporing en vervolging wil overgaan (zie ook art. 4, aant. 5). Over het antwoord op de vraag of die machtiging is verleend of zo een aanknopingspunt bestaat, kunnen Staten van mening verschillen. Zie met name de zaak *Dost* over een Nederlandse man die in Nederland (soft)drugs verkocht aan Duitsers en daarvoor in Duitsland werd vervolgd (A.M.M. Orie, 'Internationaal strafrechtelijke aspecten van de Dost-affaire', *NJB* 1976, p. 1045-1059; A. Krikke, 'De zaak Dost – enige opmerkingen over de rechtsmacht van de Bondsrepubliek bij de bestrijding van verdovende middelen', *Recht & Kritiek* 1976, p. 249-267; D.J.M.W. Paridaens, 'Dost krijgt opnieuw een zware duitse pijp te roken', *Recht & Kritiek* 1988, p. 216-227). Naar het oordeel van het Duitse Bundesgerichtshof behelste het volkenrecht geen verbod tot aanwending van universele rechtsmacht in die zaak (BGH 20 oktober 1976, BGHSt 27, 30, 33 *Dost* I).

b. Immunititeiten. Voor bepaalde categorieën personen geldt een volkenrechtelijke immuniteit, hetgeen betekent dat die personen niet zijn onderworpen aan de rechtsmacht van de (voor hen) buitenlandse staat waar zij zich bevinden. Historisch gezien vormen de leden van een bezettende krijgsmacht de belangrijkste categorie; thans zijn dat, vanwege de toegenomen aandacht voor de berechting van zogenoemde internationale misdrijven, buitenlandse staatshoofden, regeringsleiders en Ministers van Buitenlandse Zaken. Zie nader art. 8d, aant. 4.

3. Aanknopingspunten voor rechtsmacht. In art. 2-8c zijn de volgende aanknopingspunten voor rechtsmacht te herkennen die verband houden met de plaats van het feit, de persoon van de verdachte of het slachtoffer en de aard van het feit.

a. Territorialiteitsbeginsel. Art. 2 knoopt aan bij de *locus delicti* – dus niet de plaats waar de dader zich bevindt (vgl. art. 8 Wet algemene bepalingen) – voor zover dat Nederlands territorium betreft. In de staatssoevereiniteit ligt de bevoegdheid besloten te bepalen welke gedragingen die op het eigen territorium plaatsvinden, strafbaar worden geacht; welke niet en welke strafbare feiten daadwerkelijk worden vervolgd (art. 2, aant. 1 onder c). Dit aanknopingspunt kan extraterritoriale werking toekomen, afhankelijk van de toe te passen leer aan de hand waarvan de *locus delicti* wordt bepaald (art. 2, aant. 3). Soms is een grensoverschrijdende gedraging strafbaar gesteld zodat deze een inherente extraterritoriale werking heeft. Een voorbeeld is het 'over de grenzen van het Rijk in Europa' voeren (art. 278) waaronder ook het voeren van iemand vanuit het buitenland naar Nederland kan worden begrepen (HR 20 november 2001, ECLI:NL:HR:2001:AB2809, *NJ* 2003/632).

b. Vlagbeginsel. Art. 3 knoopt aan bij de registratiestaat van vaar- en vliegtuigen. Het is een uitbreiding van het territorialiteitsbeginsel (Van Elst, 'Rechtsmacht', in *Handboek internationaal strafrecht 2022/3.4.3.2*, p. 114). Zie over de fictie 'schip is territorium' art. 3, aant. 3. De grondslag van het vlagbeginsel is het belang dat het misdrijf niet onbestraft blijft (*Smidt I*, p. 114 met betrekking tot vaartuigen). Straffeloosheid zou zonder rechtsmacht op basis van het vlagbeginsel het resultaat kunnen zijn indien het feit aan boord is begaan terwijl het vaar/vliegtuig zich buiten het territorium van een staat bevindt zoals op of boven volle zee. Nederland heeft zich verplicht rechtsmacht te vestigen over strafbare feiten begaan aan boord van een in Nederland ingeschreven vliegtuig (art. 3 lid 2 Overeenkomst inzake misdrijven en bepaalde andere handelingen begaan aan boord van vliegtuigen, Tokio 14 september 1963, *Trb.* 1964, 115) alsmede over (bepaalde) strafbare feiten die zijn begaan tegen of aan boord van een schip dat onder Nederlandse vlag vaart (art. 6 lid 1 Verdrag tot bestrijding van wederrechtelijke gedragingen gericht tegen de veiligheid van de zeevaart, Rome 10 maart 1988, *Trb.* 1989, 17).

c. Actief nationaliteits- en personaliteitsbeginsel. Art. 7 knoopt aan bij de (Nederlandse) nationaliteit van de verdachte. De rechtvaardiging van deze grondslag is deels gelegen in het aloude verbod om eigen onderdanen uit te leveren (HR 7 januari 1975, *NJ* 1975/206). Het actief nationaliteitsbeginsel verschaft de nodige rechtsmacht om de verdachte die niet wordt uitgeleverd in eigen land te vervolgen. Aldus 'kan de Nederlander zich niet onttrekken aan de vervolging wegens een misdrijf, door hem in den vreemde gepleegd [...] door de wijk te nemen naar Nederland' (*Smidt I*, p. 129). Het belang van deze grondslag

is gerelativeerd door de mogelijkheid Nederlanders uit of over te leveren indien de garantie is gegeven dat zij hun eventuele vrijheidsbenemende sanctie in Nederland kunnen ondergaan (art. 4 lid 1 UW 1967; art. 6 lid 1 Olw). Het uitleveringsverbod kan het actief nationaliteitsbeginsel niet volledig verklaren doordat de rechtsmacht op basis hiervan zich uitstrekt over meer misdrijven dan waarvoor kan worden uitgeleverd. Daarnaast is de Nederlandse nationaliteit van de verdachte als zodanig reeds voldoende rechtvaardiging om de heerschappij van de strafwet ook buiten het territoire over hem uit te strekken (*Smidt I*, p. 129). Dat dient het belang van de Nederlandse overheid: *interest rei publicae habere bonos subditos* (*Pompe*, p. 513). Molukkers worden bij de toepassing van de Nederlandse wetgeving behandeld als Nederlanders (art. 7, aant. 2). **Actief personaliteitsbeginsel.** In art. 8 en art. 8a wordt niet aangesloten bij de nationaliteit maar bij de persoon van de verdachte die op andere gronden een band met Nederland heeft ('Nederlandse ambtenaar'; 'schipper en de opvarenden van een Nederlands vaartuig'). **Actief domiciliebeginsel.** Indien de band met Nederland berust op de (vaste) woon- of verblijfplaats, is sprake van het domiciliebeginsel. Art. 7 lid 3 knoopt uitdrukkelijk aan bij de vaste woon- of verblijfplaats van de verdachte in Nederland. Het domiciliebeginsel is ook te herkennen in de wijze waarop, op grond van art. 8b lid 1 in samenhang met art. 5.3.7 lid 2 Sv, afgeleide rechtsmacht kan worden uitgeoefend over feiten die in het buitenland zijn begaan door in Nederland gedomicilieerde buitenlanders (J.J.E. Schutte, 'Overdracht en overname van strafvervolging', *AA* 1986, p. 33). **d. Beschermingsbeginsel.** De bescherming van de Nederlandse staatkundige structuur en economische belangen is te herkennen in de rechtsmacht met betrekking tot de meeste misdrijven tegen de veiligheid van de staat (art. 4 onderdeel a); de fysieke integriteit van de koning en de vermoedelijke opvolger van de koning enz. (art. 4 onderdeel a); van rijkswege uitgegeven zegels of rijksmerken (art. 4 onderdeel c); het namaken of vervalsen van krachtens de Postwet uitgegeven zegels (art. 4 onderdeel c) en valsheid in schuldbrieven of certificaten van schuld enz. van de Nederlandse staat of van een Nederlandse provincie, gemeente of openbare instelling (art. 4 onderdeel d). Mok & Duk duiden dit beginsel tezamen met het universaliteitsbeginsel aan als geval van 'volledige rechtsmacht' waarin de Nederlandse strafwet van toepassing is ongeacht de plaats van het feit en de nationaliteit van de dader (Toepassing van Nederlands strafrecht op buiten Nederland begane delicten, *HNV* 1980, p. 132). **Uitgebreid beschermingsbeginsel.** Op grond van art. 6 jo. art. 4 lid 1 onderdeel c en d Besluit strekt de Nederlandse strafwet zich uit over staatkundige en/of economische belangen van met Nederland verbonden landen of instanties. Dit kan worden aangeduid als het uitgebreid beschermingsbeginsel dat evenwel ook als variant van het universaliteitsbeginsel wordt aangeduid (vgl. B.V.A. Röling, 'Enkele volkenrechtelijke aantekeningen bij de Wet oorlogsstrafrecht', in: *Varia Juris Gentium* (François bundel) 1959, p. 267). Zie ook de voorgestelde uitbreiding van art. 4 onder a en het wetsontwerp voor een nieuw art. 98d (art. 4 aant. 1 onder Komend recht) waarin de Nederlandse strafwet toepasselijk wordt verklaard op spionageactiviteiten waarvan een gevaar te duchten is voor bondgenoten of een volkenrechtelijke organisatie. **e. Passief nationaliteits- en personaliteitsbeginsel.** Een variant van het beschermingsbeginsel betreft het passief nationaliteits- en personaliteitsbeginsel waarbij rechtsmacht wordt gebaseerd op de Nederlandse nationaliteit van de persoon tegen wie het feit is gericht respectievelijk diens band met Nederland. Onder persoon moet behalve een natuurlijk persoon ook een rechtspersoon of (lucht)vaartuig worden begrepen. De Nederlandse wetgever stond vanouds afwijzend tegenover deze grondslagen maar heeft deze houding prijsgegeven bij de uitvoering van het zogenoemde diplomatenverdrag (thans art. 6 jo. art. 2 lid 1 onderdeel d Besluit; *Kamerstukken II* 1983/84, 18439, 3, p. 11-12; ook kritisch is G.A.M. Strijards, 'Het passief personaliteitsbeginsel in opmars?', *DD*, 1985 p. 189-203). Thans gaat het in art. 5 zelfs vooraf aan art. 7 dat op het actief nationaliteitsbeginsel berust. **Passief domiciliebeginsel.** De uitzonderlijke rechtsmacht die aanknoopt bij hier verblijvende c.q. woonachtige buitenlanders, ligt als algemeen uitgangspunt ten grondslag aan art. 5 lid 2 op grond waarvan de Nederlandse strafwet toepasselijk is op bepaalde misdrijven die in het buitenland worden begaan tegen 'de vreemdeling die in Nederland een vaste woon- of verblijfplaats heeft'. Daarnaast ligt het ten grondslag aan art. 6 jo. art. 4 lid 1 onderdeel c Besluit waarin rechtsmacht is gevestigd over terroristische misdrijven gepleegd 'met het oogmerk de bevolking of een deel der bevolking van Nederland vrees aan te jagen, een Nederlandse overheid of een in Nederland gevestigde instelling of organisatie van de Europese Unie wederrechtelijk te dwingen iets te doen, niet te doen of te dulden, of de fundamentele politieke, constitutionele, economische of sociale structuren van Nederland of een in Nederland gevestigde instelling of organisatie van de Europese Unie

ernstig te ontwrichten of te vernietigen'. **f. Afgeleide rechtsmacht/stellvertretende Strafrechtspflege.** Afgeleide rechtsmacht kan worden herkend in c.q. ligt ten grondslag aan een drielatige regeling. De eerste betreft de regeling inzake de overname van strafvervolgving van een andere staat of van een internationaal gerecht (art. 8b). De tweede en derde hebben beide betrekking op het geval waarin de vreemdeling niet wordt uitgeleverd maar stellen daaraan uiteenlopende voorwaarden. De tweede regeling, in art. 8b lid 3, heeft betrekking op (grofweg) terroristische misdrijven en stelt als voorwaarde dat een uitleveringsverzoek is afgewezen. De derde regeling, in art. 8c, is niet beperkt tot terroristische misdrijven maar heeft betrekking op misdrijven waarop een gevangenisstraf is gesteld van ten minste acht jaren en hetzij een uitleveringsverzoek is afgewezen (onderdeel a) hetzij uitlevering niet mogelijk is wegens het ontbreken van een verdragsrelatie (onderdeel b). Hetgeen hierna wordt opgemerkt, heeft betrekking op de overname van strafvervolgving (art. 8b). **Verzoek om overname van strafvervolgving.** De overname kan berusten op een uitdrukkelijk verzoek tot overname van strafvervolgving (art. 6 EVOS). In dat geval is sprake van stellvertretende Strafrechtspflege oftewel plaatsvervangende rechtsmacht (C. Pappas, *Stellvertretende Strafrechtspflege* (diss. Freiburg), 1996). Het verzoek tot overname van strafvervolgving kan ook besloten liggen in het doen van een verzoek om uitlevering indien het toepasselijke verdrag erin voorziet dat de verdachte zal worden vervolgd door de staat waar hij zich bevindt indien een verzoek om zijn uitlevering wordt afgewezen (aut dedere aut judicare: ofwel overdragen ofwel vervolgen). Die fictie behelst art. 5.3.16 lid 1 Sv met betrekking tot de in lid 2 van dat artikel genoemde verdragen. **Dubbele strafbaarheid vereist.** Aan het vereiste van dubbele strafbaarheid moet zijn voldaan nu de rechtsmacht van een andere staat of internationaal gerecht wordt overgenomen. Daarin ligt besloten dat het feit in die andere staat strafbaar is dan wel strafbaar is krachtens het Statuut van het internationaal gerecht. Of het feit strafbaar is in de Staat waar het is begaan (dit hoeft niet de Staat te zijn waarvan de originele rechtsmacht wordt overgenomen), is een andere kwestie die afhangt van de wijze waarop de rechtsmacht van de overdragende Staat of het internationaal gerecht is geregeld. Indien Nederland op grond van andere aanknopingspunten dan afgeleide rechtsmacht reeds rechtsmacht toekomt, is een beroep op afgeleide rechtsmacht niet nodig. Dat is in de praktijk in het bijzonder van belang indien rechtsmacht kan worden gebaseerd op een aanknopingspunt waarbij dubbele strafbaarheid niet is vereist (art. 4; art. 7 lid 2) en omdat het uitoefenen van afgeleide rechtsmacht aan bepaalde voorwaarden is gebonden (vgl. HR 23 oktober 2001, ECLI:NL:HR:2001:AD4463). **g. Universaliteitsbeginsel.** De twaalf onderdelen in het Besluit waarin wordt aangeknoopt bij de enkele aanwezigheid van de verdachte in Nederland kunnen als toepassing van het universaliteitsbeginsel worden aangemerkt. Het belang van de vervolging en bestraffing van deze strafbare feiten heeft de internationale gemeenschap zich aangetrokken. In zoverre kan worden gesteld dat deze feiten tegen de (belangen van de) internationale gemeenschap zijn gericht c.q. betrekking hebben op 'internationaal beschermde rechtsgoederen' (*HSR* par. 3.2.2.23). Dat aanknopingspunt heeft, vergeleken met de aanwezigheid van de verdachte in Nederland, minder onderscheidend vermogen omdat niet over elk internationaal beschermd rechtsgoed universele rechtsmacht is gevestigd (slavenhandel, drugsdelicten). Ook de aanwezigheid van de verdachte in Nederland is niet hét onderscheidend aanknopingspunt. De rechtsmacht over valsemunterij en zeeroof (art. 4 onderdeel c en e) berust eveneens op het universaliteitsbeginsel terwijl de wet de aanwezigheid van de verdachte niet als voorwaarde stelt (zie over dit laatste evenwel art. 6, aant. 6 onder b). **Dubbele strafbaarheid niet vereist.** De wet vereist terecht geen dubbele strafbaarheid. Dat vereiste lijkt ook moeilijk te verenigen met de verplichting naar internationaal recht de betreffende feiten te vervolgen en te bestraffen.

4. Geen rangorde maar overleg voorgeschreven in EU-verband. a. Geen rangorde. Tussen de te onderscheiden aanknopingspunten voor rechtsmacht bestaat geen rangorde. Met name de dominante rol van het historisch sterke aanknopingspunt van de locus delicti is gerelativeerd met het toegenomen belang van wat 'goede rechtsbedeling' wordt genoemd hetgeen overigens geen vastomlijnd concept is (Rüter & Swart, 'De toepasselijkheid van de Nederlandse strafwet; van locus delicti naar goede rechtsbedeling', in: *Honderd jaar Wetboek van Strafrecht 1986*, p. 243-274; In het kader van een goede rechtsbedeling dient voor een strafbaar feit met grensoverschrijdende aspecten (waarbij derhalve mag worden aangenomen dat de rechtsmacht van meerdere staten daarbij zal aanknopen) van geval tot geval te worden bepaald waar vervolging (en tenuitvoerlegging) het meest is aangewezen. Belangrijke criteria daarvoor zijn neergelegd in art. 8 lid 1 Europees

Verdrag betreffende de overdracht van strafvervolging. Daaronder zijn: de vaste woonplaats van verdachte; de staat waarvan verdachte onderdaan c.q. afkomstig is; waar de verdachte reeds een vrijheidsbenemende sanctie ondergaat; wordt verdachte reeds vervolgd wegens hetzelfde feit of andere feiten; de mogelijkheden voor reclasering. Van Elst & Van Sliedregt, 'Algemene inleiding', in *Handboek internationaal strafrecht* 2022/1.5, p. 14-21, 'Het belang van "een goede rechtsbedeling"?)'. **b. In EU-verband is overleg voorgeschreven.** In EU-verband is een mechanisme vastgesteld dat de keuze moet vergemakkelijken voor de lidstaat die het best geplaatst is om vervolging in te stellen: Kaderbesluit 2009/948/JBZ van de Raad van 30 november 2009 over het voorkomen en beslechten van geschillen over de uitoefening van rechtsmacht bij strafprocedures, *PbEU* L 328/42 van 15 december 2009. Zie het hieraan voorafgegane Groenboek over jurisdictiegeschillen en het ne bis in idem-beginsel in strafprocedures, COM (2005)696 def. Met het mechanisme kunnen jurisdictiegeschillen tussen de betrokken staten worden voorkómen. Op basis van art. 4 lid 2 onder b Verordening (EU) 2018/1727 van 14 november 2018 betreffende het Agentschap van de Europese Unie voor justitiële samenwerking in strafzaken (*Eurojust*), *PbEU* 2018 L 295/138 van 21 november 2018, kan Eurojust de bevoegde autoriteiten vragen te aanvaarden dat een van hen beter in staat is ter zake van specifieke feiten onderzoek of vervolging in te stellen. Eurojust heeft richtlijnen opgesteld voor de beslissing welke rechtsmacht moet vervolgen (*Guidelines for deciding 'which jurisdiction should prosecute'* (doi:10.2812/29631), vertaald als *Richtlijnen over de beslissing over welk rechtsgebied moet vervolgen?*). Eurojust Written Recommendations on Jurisdiction. Follow-up at the National level (doi:10.2812/667025) biedt inzicht in de schriftelijke aanbevelingen van Eurojust. De toepassing van het ne bis in idem-beginsel biedt slechts een beperkte 'oplossing' indien zich een positief rechtsmachtsconflict reeds heeft verwezenlijkt (vgl. art. 54 Schengen Uitvoeringsovereenkomst) wat wel wordt aangeduid als "first come, first served". M. Luchtman, 'Choice of Forum and the Prosecution of Cross-Border Crime in the European Union – What Role for the Legality Principle?', in: M. Luchtman (ed.), *Choice of Forum in Cooperation Against EU Financial Crime*, Den Haag: Eleven Int. Publ. 2013, p. 3-60 en dezelfde: 'De normering van de strafrechtelijke forumkeuze in de ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid', *DD* 2009/68. Zie voor een alternatief voorstel: 'Draft Legislative Proposals for the Prevention and Resolution of Conflicts of Jurisdiction in Criminal Matters in the European Union', in K. Ligeti & G. Robinson (eds.), *Preventing and Resolving Conflicts of Jurisdiction in EU Criminal Law: A European Law Institute Instrument*, Oxford: University Press 2018, p. 15-76. **c. Aanwijzing rechtsmachtgeschillen bij strafprocedures.** Overleg is voorgeschreven in de Aanwijzing rechtsmachtgeschillen bij strafprocedures (*Stcrt.* 2012, 11716) die strekt tot uitvoering van voornoemd Kaderbesluit. Indien de OvJ tijdens het strafrechtelijk onderzoek 'op redelijke gronden' aanneemt dat in een andere EU-lidstaat een parallelle strafrechtelijke procedure wegens dezelfde feiten ten aanzien van dezelfde persoon wordt gevoerd, dan treedt de OvJ in contact met de andere lidstaat. Van een concreet rechtsmachtsgeskil behoeft nog geen sprake te zijn. In de Aanwijzing en het kaderbesluit is geen volgorde van aanknopingspunten voor rechtsmacht voorgeschreven dat bij dat contact als richtsnoer zou kunnen dienen. Het contact dient ertoe 'overeenstemming te bereiken over een effectieve oplossing om de nadelige gevolgen van dergelijke parallelle procedures te voorkomen' (art. 1 lid 2 onderdeel b Kaderbesluit).

5. Aanvullende rechtsmacht in bijzondere wetten. In aanvulling op de rechtsmachtregeling van art. 2-8c wordt in bijzondere wetten de toepasselijkheid van de Nederlandse strafwet uitgebreid. Behalve op de voorzieningen in art. 73 AWR, art. 11:1 Arbeidstijdenwet en art. 65 Schepewet kan bij wijze van voorbeeld op de volgende bijzondere wetten worden gewezen die in het bijzonder voor de praktijk van belang zijn. **a. Art. 3 WED.** Deelneming aan een binnen Nederland gepleegd economisch delict is ook strafbaar indien de deelnemer zich buiten Nederland aan het feit heeft schuldig gemaakt. Aan de strafbaarstelling van elders begane delicten bestond 'een bepaalde behoefte', zoals ook art. 3-7 aan de werking van de Nederlandse strafwet enige uitbreiding geven (*Kamerstukken II* 1947/48, 603, 3, p. 9). Waaruit de behoefte tot uitbreiding in het bijzonder voor economische delicten bestond, is tijdens de parlementaire voorbereiding van de WED niet aan de orde geweest. Zonder deze bepaling zou deelneming in het buitenland aan een feit dat in Nederland wordt gepleegd niet strafbaar zijn voor zover wordt vastgehouden aan het zelfstandige karakter van deelneming hetgeen betekent dat deelneming in beginsel een eigen tijd en plaats heeft. Op dit uitgangspunt zijn inmiddels in de rechtspraak tal van uitzonderingen aangenomen (zie daarover art. 2, aant. 4 onder b). Art. 3 WED

diende ter inspiratie voor de totstandkoming van art. 13 lid 3 Opw. **b. Art. 13 lid 3 Opiumwet.** De Nederlandse strafwet wordt in art. 13 lid 3 Opw toepasselijk verklaard op een ieder die zich buiten Nederland schuldig maakt aan – kort gezegd – poging tot of deelneming aan dan wel het voorbereiden of bevorderen van het binnen of buiten het grondgebied van Nederland brengen van lijst I-middelen. Als argument voor de ruimere rechtsmachtregeling werd gegeven dat het gedragingen betreft die in het buitenland worden ondernomen met het oogmerk de Nederlandse samenleving schade toe te brengen (MvT, *Kamerstukken II* 1982/83, 17975, 3, p. 9). Vervolgbaar werd geacht een ieder 'die in het buitenland tot invoer van verdovende middelen in Nederland uitlokt (en niet alleen, zoals tot nu toe, de koerier die als uitvoerder van de operatie wordt gebruikt), een dergelijke invoer doet plegen (bij voorbeeld door middel van onwetende koeriers) of aan die invoer medeplichtig is (en voor die medeplichtigheid een deel van de opbrengst van de transactie verkrijgt). Voorts valt ook de mislukte invoer in Nederland (bijvoorbeeld doordat de koerier wordt aangehouden voordat de Nederlandse grens is overschreden) en de deelneming aan poging tot invoer in Nederland (denk aan degene die het vervoer over een groot deel van het buitenlandse traject heeft verricht, voordat de verdovende middelen bij een andere koerier werden aangetroffen) onder de werking van de nieuwe bepaling. [...] Ten aanzien van de uitvoer uit Nederland is het vorenstaande van overeenkomstige toepassing.' (MvT, *Kamerstukken II* 1982/83, 17975, 3, p. 9-10). **Dubbele strafbaarheid is niet vereist.** Het stellen van die voorwaarde zou de vervolgingsmogelijkheden ernstig kunnen inperken; het 'binnen het grondgebied van Nederland brengen' zal in die vorm in de buitenlandse wetgeving niet strafbaar zijn gesteld (MvT, *Kamerstukken II* 1982/83, 17975, 3, p. 8). **c. Art. 4 en 168 Wetboek van Militair Strafrecht.** De Nederlandse strafwet is toepasselijk op de militair die zich buiten Nederland schuldig maakt aan 'enig strafbaar feit'. De voorwaarde van dubbele strafbaarheid wordt hier niet gesteld. Tevens betreft de rechtsmacht zowel misdrijven als overtredingen. Bij de vestiging van deze extraterritoriale rechtsmacht is aan Nederlandse belangen gedacht: 'Men denke aan beledigingen of gewelddadigheden van minderen tegen hunne meerderen die zij op reis ontmoeten, aan misbruik van gezag, en aan tal van zuiver militaire of gemengde delikten, die buiten dienst in den vreemde door Nederlandsche militairen kunnen worden gepleegd, waardoor Nederlandsche belangen worden benadeeld, doch met welke vervolging de vreemde justitie zich wel niet zal inlaten.' (MvT, *Kamerstukken II* 1896/97, 195, 3, p. 17). Een verdergaande uitbreiding bevat art. 168 WMSr dat straf stelt op een feit 'dat niet met straf wordt bedreigd door enige ingevolge dit wetboek toepasselijke strafbepaling, doch waarvoor hij ingevolge enige op hem toepasselijke wet van het land, waar het feit begaan wordt, strafbaar is'. Daarmee worden de noodzakelijke maatregelen genomen 'om eerbiediging van het recht van de staat van verblijf te verzekeren' (MvT, *Kamerstukken II* 1957/58, 5169 (R 112), 5, p. 22). **d. (Wet) internationale misdrijven.** Voor de internationale verhoudingen van bijzonder belang is de universele rechtsmacht die sinds 1 oktober 2003 (*Stb.* 2003, 270; i.w.tr. *Stb.* 340) in art. 2 Wet internationale misdrijven is gevestigd over genocide, oorlogsmisdrijven, misdrijven tegen de menselijkheid alsmede over foltering, en later ook over gedwongen verdwijning (art. 8a sinds 1 januari 2011, *Stb.* 2010, 773; i.w.tr. *Stb.* 793) en agressie (art. 8b, sinds 1 augustus 2018, *Stb.* 2016, 304; i.w.tr. *Stb.* 163). De wet voorziet zelf in terugwerkende universele rechtsmacht over genocide tot en met 24 oktober 1970 (art. 21 lid 4), de datum waarop de Uitvoeringswet genocideverdrag in werking trad en genocide uitdrukkelijk strafbaar werd gesteld (*Kamerstukken II* 2009/10, 32475, nr. 3, p. 4-7). Voor andere feiten die zijn gepleegd vóór het in werking treden van die wet op 1 oktober 2003 blijft de extraterritoriale rechtsmacht van betekenis zoals die is gevestigd in art. 3 Wet oorlogsstrafrecht; art. 5 Uitvoeringswet folteringverdrag. **e. Art. 13 Sanctiewet 1977.** Rechtsmacht op basis van het actief nationaliteitsbeginsel is gevestigd met betrekking tot overtredingen van door de internationale gemeenschap afgekondigde sanctiemaatregelen. Die vormde de basis voor de vervolging van de Nederlander Kouwenhoven die uiteindelijk werd veroordeeld wegens onder meer overtredingen van de Sanctiebesluiten Liberia 2001 en 2002 (Gerechtshof Den Haag 10 maart 2008, NJ 2008/469). Zie Inleidende opmerkingen, aant. 8 Sanctiewet 1977 en art. 13, aant. 3 Sanctiewet 1977. **f. Visserijwet 1963.** Een wellicht onverwacht ver reikende toepasbaarheid van de Nederlandse strafwet geeft art. 58 onderdeel b Visserijwet 1963. Het voorziet in universele rechtsmacht met betrekking tot bepaalde overtredingen van beheers- en instandhoudingsmaatregelen van 'grensoverschrijdende en over grote afstanden trekkende visbestanden'. Deze regeling strekt tot uitvoering van de Overeenkomst over de toepassing van de bepalingen van het Verdrag van de Verenigde Naties inzake het recht van de zee van 10 december 1982 die betrekking hebben op de instandhouding en het beheer van

de grensoverschrijdende en over grote afstanden trekkende visbestanden, New York, 4 augustus 1995, (*Trb.* 1996, 277; *Trb.* 2000, 40; i.w.tr., ook voor Nederland, op 11 december 2001, *Trb.* 2007, 145, p. 14; *Stb.* 2001, 536, p. 1).

6. Wet herziening regels betreffende extraterritoriale rechtsmacht in strafzaken. a. Algemeen.

In de op 1 juli 2014 in werking getreden wet is de extraterritoriale rechtsmacht die in het Wetboek van Strafrecht is neergelegd, ingrijpend gewijzigd: de artikelen zijn opnieuw gerangschikt, waarbij bestaande onderdelen uit met name art. 4, 5, 5a en 5b zijn ondergebracht in een besluit: Besluit internationale verplichtingen extraterritoriale rechtsmacht (*Stb.* 2014, 47). In de regel wordt voor het toepassingsbereik van de strafwet geen onderscheid meer gemaakt tussen Nederlanders en vreemdelingen (art. 5 lid 2 en art. 7 lid 3); afgeleide rechtsmacht wordt een algemene grondslag voor rechtsmacht inzake vreemdelingen (art. 8c). De wijzigingen sluiten aan bij de drie uitgangspunten die bij de herziening zijn gehanteerd: 1. versterking van de beschermende functie van de Nederlandse strafwet; 2. het ongedaan maken van het bestaande onderscheid in rechtsmacht over Nederlanders en de hier woonachtige vreemdelingen; en 3. vergroting van de toegankelijkheid van de rechtsmachtregeling (*Kamerstukken II* 2012/13, 33572, 3, p. 2). **b. Vergroting van de toegankelijkheid van de rechtsmachtregeling: verdragsverplichtingen.** De gedetailleerde regeling van de extraterritoriale rechtsmacht die thans is gevestigd om uitvoering te geven aan verdragsverplichtingen is grotendeels uit het Wetboek van Strafrecht gehaald en ondergebracht in het besluit dat uitwerking geeft aan het nieuwe art. 6 lid 1 waarin de Nederlandse wet van toepassing wordt verklaard 'op een ieder die zich buiten Nederland schuldig maakt aan een feit voor zover een bij algemene maatregel van bestuur dat aangewezen verdrag of besluit van een volkenrechtelijke organisatie tot het vestigen van rechtsmacht over dat feit verplicht.' In het besluit zijn de verdragen aangewezen en gerangschikt naar het kader waarbinnen de verdragen tot stand zijn gekomen: de Verenigde Naties; de Raad van Europa; de Europese Unie (bijlage bij *Kamerstukken II* 2012/13, 33572, 3). In een bijlage bij het besluit worden de verdragen vermeld die tot het vestigen van rechtsmacht verplichten. Het resultaat is een regeling van verdrag gerelateerde rechtsmacht – naast de regeling in art. 2-8c Sr – die is verspreid over art. 6, een besluit en een bijlage, die in combinatie een grondslag vormen voor rechtsmacht op basis van het universaliteitsbeginsel, het beschermingsbeginsel en zowel het actieve als het passieve personaliteitsbeginsel. **c. Vergroting van de toegankelijkheid van de rechtsmachtregeling: systematische wijzigingen.** Met uitzondering van art. 3 en 4 zijn de andere artikelen inzake extraterritoriale rechtsmacht opnieuw gerangschikt waarbij de rechtsmacht op basis van het passief personaliteitsbeginsel wordt ondergebracht in art. 5; op basis van het actief personaliteitsbeginsel in art. 7 (Nederlanders en vreemdelingen met een vaste woon- of verblijfplaats in Nederland), art. 8 (Nederlandse ambtenaren) en art. 8a (schipper en opvarenden van een Nederlands vaartuig); plaatsvervangende rechtsmacht in art. 8b lid 1, 2 en 4; afgeleide rechtsmacht in art. 8b lid 3 en art. 8c terwijl art. 6 in combinatie met het Besluit onderdak biedt aan rechtsmacht op basis van het universaliteitsbeginsel alsmede het actief en passief personaliteitsbeginsel. Het huidige art. 8 wordt art. 8d. In hoeverre deze wijzigingen bijdragen aan de toegankelijkheid van de rechtsmachtregeling, is tijdens de parlementaire voorbereiding van de wet niet nader aangegeven. **Transponering.** Bezien vanuit de thans oude rechtsmachtregeling zijn uit art. 4 de onderdelen 1 t/m 7 gehandhaafd en de onderdelen 8 t/m 18 ondergebracht in art. 6 in combinatie met het Besluit; art. 5 is vernummerd tot art. 7; art. 5a is sterk uitgebreid en opgegaan in art. 7 lid 3; art. 5b is sterk uitgebreid en ondergebracht in art. 5 lid 2; van art. 6 is onderdeel 1° vernummerd tot art. 8 en onderdeel 2° ondergebracht art. 6 jo. art. 4 lid 3 Besluit; art. 7 is vernummerd tot art. 8a; en het sinds de inwerking van het Wetboek van Strafrecht nooit gewijzigde art. 8 is verworpen tot art. 8d. **d. Ongedaan maken onderscheid Nederlanders en hier woonachtige vreemdelingen: het beginsel van 'actief Nederlands ingezetenschap'.** Het bestaande onderscheid in de extraterritoriale rechtsmacht over Nederlanders en de hier woonachtige vreemdelingen wordt ongedaan gemaakt voor zover het gaat om vreemdelingen met een vaste woon- of verblijfplaats in Nederland. Voor de toepassing van de commune rechtsmachtregeling wordt onder het hebben van een vaste woon- of verblijfplaats in Nederland verstaan 'het rechtmatig verblijven in Nederland gedurende een onafgebroken periode van vijf jaar of langer' (art. 86b). Met de gelijkstelling wordt 'strafrechtelijk optreden tegen de aantasting van wezenlijke nationale belangen van een steviger grondslag voor de uitoefening van rechtsmacht' voorzien (*Kamerstukken II* 2012/13, 33572, 3, p. 1). De vaste

woon- of verblijfplaats in Nederland, vormt een 'even hechte grondslag voor toepasselijkheid van de Nederlandse strafwet' als het Nederlanderschap (*Kamerstukken II 2012/13, 33572, 3, p. 2 en 6*).

e. Passief personaliteitsbeginsel als zelfstandige rechtsmachtgrondslag. Enigszins in het verlengde van de gelijkshakeling van Nederlanders en vreemdelingen met een vaste woon- of verblijfplaats in Nederland, ligt het vestigen van rechtsmacht over misdrijven die in het buitenland tegen hen zijn begaan. Als voorwaarden worden in art. 5 gesteld dat 'op dit feit naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf van ten minste acht jaren is gesteld en daarop door de wet van het land waar het begaan is, straf is gesteld'. Dat gaat veel verder dan de limitatief opgesomde misdrijven in het vervallen art. 5b. **f. Afgeleide rechtsmacht voor vreemdelingen.** Voor alle vreemdelingen – dus niet slechts de vreemdelingen die een vaste woon- of verblijfplaats in Nederland hebben – voorziet art. 8c in afgeleide rechtsmacht onder de voorwaarden dat hij zich in Nederland bevindt; het een misdrijf betreft waarop een gevangenisstraf van ten minste acht jaar is gesteld en de uitlevering ter zake van dit misdrijf is geweigerd hetzij niet mogelijk is. De grondslag voor de uitoefening van rechtsmacht berust hier niet op de band met Nederland – een vaste woon- of verblijfplaats wordt in art. 8c niet vereist – maar het voorkomen dat vreemdelingen ongehinderd en straffeloos in Nederland kunnen verblijven door het ontbreken van mogelijkheden hen uit te zetten of uit te leveren.

7. Terugwerkende kracht. a. Overgangsrecht in art. IV. Inhoud. Art. IV Wet herziening regels betreffende extraterritoriale rechtsmacht in strafzaken geeft de algemene regeling voor terugwerkende kracht van de rechtsmachtbepalingen. Deze houdt het volgende in: 1. De artikelen 5, 7, derde lid, en 8c van het Wetboek van Strafrecht zijn toepasselijk op feiten die voor de inwerkingtreding van deze wet zijn gepleegd voor zover zij ten tijde van het handelen of nalaten strafbaar waren in het land waar zij zijn begaan. 2. Het eerste lid is niet van toepassing op feiten die ten tijde van het handelen of nalaten een misdrijf waren overeenkomstig de algemene rechtsbeginselen die door beschaafde volken worden erkend. **Toelichting.** Hier staat, in minder formele woorden samengevat, dat de rechtsmacht waarin sinds 1 juli 2014 is voorzien in de artikelen 5, 7 lid 3 en 8c niet met terugwerkende kracht kan worden toegepast tenzij het gaat om feiten die toen ze werden begaan strafbaar waren in het land waar zij werden begaan of – als ze daar niet strafbaar waren – strafbaar waren volgens het (straf)recht van de internationale gemeenschap. De in het tweede lid gegeven uitzondering ziet op de in het eerste lid gestelde voorwaarde dat de feiten "ten tijde van het handelen of nalaten strafbaar waren in het land waar zij zijn begaan". De uitzondering sluit woordelijk aan bij de tekst van art. 7 lid 2 EVRM waarin een uitzondering is gemaakt op het in art. 7 lid 1 neergelegde nulla poenabeginsel. **b. Uitzondering op het verbod van terugwerkende kracht.** Uit de inhoud van deze bepaling van overgangsrecht kan worden afgeleid dat naar het oordeel van de wetgever, de onderdelen van de Wet herziening regels betreffende extraterritoriale rechtsmacht in strafzaken waarmee de toepasselijkheid van de Nederlandse strafwet is uitgebreid, zonder deze bepaling niet zouden kunnen worden toegepast op feiten die voor de inwerkingtreding van de wet zijn gepleegd. Dit sluit aan bij HR 21 oktober 2008, ECLI:NL:HR:2008:BD6568, NJ 2009/108, m.nt. N. Keijzer waar in r.o. 6.2 werd overwogen dat geen rechtsregel zich ertegen zou hebben verzet als aan de rechtsmachtvoorziening terugwerkende kracht zou zijn toegekend (zie de kritische kanttekening hierbij van Keijzer onder 6). In de MvT wordt de overgangsbepaling bovendien geplaatst tegen de achtergrond van het in art. 7 EVRM uitgedrukte nulla poenabeginsel (*Kamerstukken II 2012/13, 33572, nr. 3, p. 23*). Uit de overgangsbepaling volgt daarom dat de wetgever ervan uitgaat dat het verbod van terugwerkende kracht ook van toepassing is op de rechtsmachtbepalingen (Van Elst 2015, p. 82). In de consultatieversie van het wetsvoorstel was als overgangsrecht opgenomen dat de wet geen gevolgen heeft voor feiten die zijn begaan voor het tijdstip van inwerkingtreding van de wet. Deze bepaling is op voorstel van het OM geschrapt (MvT, *Kamerstukken II 2012/13, 33572, nr. 3, p. 23*).

c. Toepassingsbereik. Artikelen 5, 7 lid 3 en 8c. De in art. IV gegeven uitzondering op het verbod van terugwerkende kracht, impliceert dat de rechtsmacht waarin sinds 1 juli 2014 is voorzien in achtereenvolgens art. 5, 7 lid 3 en 8c toen nog helemaal niet bestond. Dat is niet het geval. Ook voor 1 juli 2014 was in rechtsmacht voorzien op grond van achtereenvolgens het passief personaliteitsbeginsel (art. 5), het actief personaliteitsbeginsel (art. 7 lid 3) en afgeleide rechtsmacht (art. 8c). Wel was de toepasselijkheid van de Nederlandse strafwet op basis van deze grondslagen voor rechtsmacht voor 1 juli 2014 in de regel beperkter. Er is geen enkele reden waarom de rechtsmacht die op 1 juli 2014 bestond en toen werd neergelegd in art. 5, 7 lid 3 en 8c, sindsdien is gebonden aan